

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ. ՑԱՆԿԱՏԵՍՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԵ՞ ԴԱՐՈՒՄ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆԸ

Posted on August 31, 2020 by Keghart

Category: [Opinions](#)

Դոկտ. Մինաս Գոճայեան, Լոս Անճելըս, 31 Օգոստոս 2020

• *Քելէ լաօ, քելէ էրթանք մըր էրկիր: (Ժող. երգ)*

Հայկական բանահիւսութեան (ֆոլքլոր) ամենէն գլխաւոր ստեղծագործութիւնները նուիրուած են հայրենի տան, պանդուխտին, հայրենի տուն վերադարձին եւ կարօտին: Հայր կը դիմէ կրունկին եւ անկէ լուր (խապրիկ) մը կը սպասէ, կը հիանայ արագիւով, որ ամէն տարի միշտ նոյն բոյնը կը վերադառնայ, ծիծեռնակը միշտ նոյն անկիւնը կը հիւսէ իր բոյնը...:

Մեր ժողովուրդի վերջին հազարամեակը յատկանշուեցաւ գաղթերով, ցրումով, օտարացումով, ծուլումով, բայց միշտ վառ մնաց օր մը հայրենի տուն վերադառնալու երազը գիրար յաջորդող սերունդներուն մէջ:

Բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան «Եղբայր եմք մենք» ոտանաւորին մէջ կ'ըսէ թէ մենք «մորիկներու» պատճառաւ բաժնուած ենք ու հեռացած իրարմէ, բայց «Եղբայր եմք մենք» եւ ձեռք ձեռքի տալով պետք է կերտենք մեր հայրենի բնօրրանը:

Այս երգերն ու տրամադրութիւնները վառ կը մնան մինչեւ օրս՝ մանաւանդ երբ վերջին տասնամեակներուն Միջին Արեւելքի երբեմնի հայահոծ ու կենսուրախ մեր գաղութները ենթարկուեցան ու կ'ենթարկուին ընկերային, տնտեսական, քաղաքական ու ռազմական ցնցումներու: Վերջին քանի մը տարիներուն այս շրջանի հայութիւնը փրկելու կոչերուն մէջ կը հնչեն Հայաստան եւ Արցախ հաստատուելու եւ մեր պատմական հողերուն գէթ փրկուած մասին վրայ հաստատուելու ազնիւ կոչերը:

Այս խնդիրը միշտ եղած է ուշադրութեան առարկան մեր առցանց keghart.org թերթին, որ վաղուց ծրագրած էր քննարկում մը սկսիլ այս առնչութեամբ: Հետեւաբար քանի մը ամիս առաջ խմբագրութիւնը մեկնարկեց առցանց խորհրդակցութիւն մը իր թղթակիցներուն եւ վերոյիշեալ նիւթը սրտամօտ նկատող մտաւորականներու հետ: Մեր նպատակն էր լսել զանազան թելադրութիւններ, առաջարկութիւններ եւ լուծման հնարաւոր եւ գործնական տարբերակներ:

Աւելի քան երկու ամիս երկարող այս նախնական քննարկումներուն շնորհիւ ունեցանք բազմաթիւ շինիչ եւ բանական առաջարկութիւններու թղթապանակ մը:

Մասնակիցներուն աշխարհագրական տարածութիւնը կ'ընդգրկէր Հայաստանը, Լիբանանը, Գերմանիան, ԱՄՆ-ը եւ Գանատան: Կը մասնակցէին հայրենաբնակներ, արտագաղթածներ եւ տարբեր մասնագիտութիւններու տիրացած հայրենակիցներ: Պէտք է ուրախութեամբ ընդգծենք նաեւ Հայաստանի տարբեր բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու (բուհ) մէջ անցնող յիսուն տարիներու ընթացքին ուսանած կարեւոր թուով նախկին ուսանողներու մասնակցութիւնը:

Պէտք կը զգանք աւելցնելու թէ սոյն ծրագիրը ստիպուած եղանք հետաձգել՝ Յուլիսին

Հայաստանի վրայ կատարուած Ատրպեյճանի կողմէ շարձական եւ Պեյրուքի նաւահանգիստի ահաւոր պայթումին պատճառով:

Եւ այսպէս, այս առնչութեամբ առաջին արձագանքողներէն եղած էր մեր յարգելի աշխատակիցներէն Պրն. Սամուէլ Յովասափեան (Սամվէլ Հովասափյան, Գերմանիա), ով լրջօրէն զբաղած էր հայրենադարձութեան հարցով եւ ատենին պարբերաբար մեր ուշադրութեան յանձնած էր իր նկատառումները: Ան ջատագովն էր տունդարձի գաղափարին՝ հայկական աւելի խոցելի նկատուող համայնքներէն դէպի Արցախ: Ան կը գրէր. «Մենք՝ սփիւռքահայերս, պէտք է որ մի շարժում սկսենք Արցախի ազատագրուած տարածքները վերաբնակեցնելու համար, բայց չզիտեմ ինչպէս: Արդեօ՞ք կարող ենք «**Գեղադր**»ի միջոցով կոչ ուղղել, որպէսզի ամէն մարդ իր կարծիքը յայտնի, առաջարկներ անի և այլն: Ես գտնում եմ, որ վերջին երեսուն տարուայ ընթացքում մենք ոչ մի քայլ չարեցինք այդ ուղղութեամբ: Եթէ այսօր հայուքիւնը այդ ուղղութեամբ քայլեր չձեռնարկի, ապա շուտով կ'անցնի եւս երեսուն տարի և հայուքիւնը դոփելու է նոյն տեղում»: (26 Մայիս 2020)

Այսօրուայ դրութեամբ շատ շատերու մօտ կը տիրէ այն համոզմունքը թէ՛ թեւէ սփիւռքահայութեան Միջին Արեւելքի հոծ համայնքները զիրենք որդեգրած երկիրները ստիպուած լքելով հաստատուեցան Արեւմտեան Եւրոպա, Ամերիկաներ ու Աւստրալիա եւ ազատեցան քաղաքացիական պատերազմներէ, ռազմական բախումներէ, բայց գալիք սերունդները զգալիօրէն հեռացան իրենց արմատներէն: Ուրեմն այս վերջիններս պէտք է լրջօրէն մտածեն նաեւ դէպի Հայաստան եւ Արցախ հաստատուելու ուղղութեամբ, շարժում մը, որ ինքնաբերաբար պիտի նպաստէր Պատմական Հայաստանի՝ հայութեան հսկողութեան տակ գտնուող տարածքներու բնակեցման ու զարգացման:

Յաւօք սակայն, առարկայական եւ ենթակայական որոշակի ազդակներու բացակայութեան պատճառով գրեթէ արհամարհելի թիւ մը կազմեց հայրենի տարածքներու վրայ հաստատուողներու թիւը: Ասոր կողքին կայ նաեւ աւելի աննպաստ շարժումի մը բացայայտ իրողութիւնը՝ հոծ թիւով հայերու արտագաղթը Հայաստանէն ու Արցախէն:

Ինչո՞ւ: Պատճառները յայտնի են, որոնց մասին կը խօսինք երբեմն բացայայտ, երբեմն ալ շշուկով...: Կը ծագին հարցեր՝

- Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի այս վիճակը:
- Պիտի կարողանա՞նք գտնել ներգաղթ կազմակերպելու իրականանալի եւ հնարաւոր միջոցները:
- Անցեալի փորձերը ձախողեցան տարբեր պատճառներով ու տարբեր հանգամանքներու տակ (1946-47, 1960-ականներուն՝ Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն, Հիւսիսային Սուրիայէն եւ Իրանէն):

• **Պիտի սրվի՞նք անցեալի սայթաքումներն ու սպիկարություններն:**

- Հայրենի պետությունը իր օրենքներով, իսկ Հայաստանի ժողովուրդը իր կենցաղով, հոգեբանությամբ ու լեզուական կարգ մը տարբերություններով որքանո՞վ պիտի կարենան հասկացողությամբ մօտենալ «եկողներուն»:
- Ներգաղթողները ճիգ պիտի թափե՞ն համակերպելու եւ ընտելանալու հիւրընկալ երկրի օրենքներուն եւ տեղացի հայերուն կենցաղին ու սովորություններուն...

Վերեւ բերուած հարցերը միայն մեր ժողովուրդին յատուկ չեն: Այսօրուան դրութեամբ մենք չունինք այն «կախարդական փայտիկը», որով կարենանք լուծել մեր դիմաց ծառացած խնդիրները, բայց, հաւատացած ենք որ եթէ կայ կամքն ու պատրաստակամութիւնը, բայց յատկապէս փոխզիջողութեան տրամադրութիւնը, մենք կրնանք արձանագրել նկատելի յաջողութիւններ:

Այս հարցադրումներուն վրայ ոմանք կը նշեն նաեւ կարելոր պարագայ մը: Հայաստանամերձ, յատկապէս արաբական երկիրներէն հայերու հեռացումը (որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան հետապնդած կարելոր նպատակներէն մէկն է) պիտի տկարացնէ հայ համայնքներու կշիռը Պատմական Հայաստանի հարաւային սահմաններու մօտ գտնուող տարածքներու մէջ: Կարելոր դիտողութիւն մըն է սա, որուն պետք է նաեւ ուշադրութիւն դարձուի, հետեւաբար կը ծագի տուեալ տարածքներու մէջ հայութիւնը պահելու անհրաժեշտութիւնը:

Մեզի կը մնայ առնել յանդուգն եւ հաւասարակշռուած քայլը կամ մեկնարկը, այսինքն՝ օգտուիլ հանգամանքներէն եւ առարկայական ու իրատեսական միջոցներով կազմակերպել ամուր հիմքերու վրայ խարսխուած եւ կամաւոր հիմունքներով յատկանշուող փոքր ներգաղթներ:

Այս առումով ողջունելի կը գտնենք **«Հայրենադարձութեան համահայկական ներդրումային ընկերութեան անհրաժեշտութիւնը»** (Գեորգ Եազըճեան) վերնագրով յօդուածին մէջ արտայայտուած իրագործելի առաջարկը, ըստ որուն՝ «հարկաւոր է համահայկական ներդրումային ընկերութիւն հիմնել՝ սկզբնական շրջանին առնուազն 100 միլիոն տուլար դրամագլուխով: Կարելի է օգտուիլ լիբանանահայ ներդրողներուն՝ շուրջ 15 տարի առաջ հիմնած ու ՇԱՏ ՅԱԶՈՂ գործող ԱՐԻ ([Artsakh Roots Investments](https://www.artsakhrootsinvestments.com/)) ներդրումային ընկերութիւն-ծրագրի օրինակէն:

Keghart.org-ը կը փափաքի ոչ միայն ջատագովել, այլեւ գործօն մասնակցութիւն ցոյց տալ ի նպաստ վերոյիշեալ ծրագրի, որովհետեւ կը հաւատայ թէ այս տարբերակը՝

- իրականանալի է, որովհետեւ՝
- ճիշդ հաշուարկուած է,
- կամաւոր հիմունքներու վրայ ծրագրուած է,
- նկատի առնուած է շահագրգռութեան պարագան:

Վստահաբար, պատմութեան փորձէն սորված ենք թէ՛ մեր տունդարձի եւ սոր բոյն շինելու ծրագիրները երբեմն բախած են կարգ մը դրացի երկիրներու դժկամութեան, բայց կարելի է պզտիկ քայլերով եւ միջազգայնօրէն ընդունուած ազատ տեղափոխման արտօնութիւններէն օգտուելով անցնիլ գործի:

Մեր փափաքն է լսել ընթերցողներուն եւ իրենց բարեկամներուն կամ շրջապատին առաջարկութիւններն ու թելադրութիւնները այս ուղղութեամբ եւ անցնիլ գործի:

Հաւատացած ենք թէ՛ տունդարձը **ազգահաւաք** է եւ գոյատեւման երաշխիք. չէ՞ որ մեր նախնիներու չմարող երազը եղած է մեկտեղուիլ, խտանալ եւ «մրրիկներով» բաժնուած հայութեան բեկորներու եղբայրաբար ապրելու մեծ տենչին իրականացումը:

«Արիւիւային այս լուսանկարը ցոյց կու տայ յունական «Իտրէոս» նաւը, որ 1932ին հայրենադարձ հայեր կը փոխադրէ Բիրէայի նաւահանգիստէն դէպի Բաթում, ուրկէ հայրենիք ներգաղթած մեր հայրենակիցներու հոծ բազմութիւնը մուտք գործած է Հայաստան:» [Ազատ Օր](#)

Comments

HyeFanat – 2020-09-11 23:23:21

Excellent article!! Thank you Dr. Minas Kojayan. Especially since there are a number of great ideas and solutions shared for this very necessary endeavor.

Agop Aintablian MD – 2020-09-02 22:30:00

Սիրելի Մինաս, Կ'առաջարկեմ այսպիսի ծրագիր մը: 1.-Հայաստանի խորհրդարանը նախ պետք է օրենքով հաստատե հայրենադարձութեան ծրագիր մը: 2.- Հայաստանի պետութիւնը որոշ շրջաններու մէջ ձրի հող յատկացնէ՝ ենթակառոյցի պատասխանատուութիւն յանձն առնելով: 3.- Լեզուական հարցը պիտի լուծէ՝ ա) Հայաստանի դպրոցներու մէջ արեւմտահայերէն ալ դասաւանդել տալով, բ) Ներգաղթողներու զաւակները հնարաւորութիւն ունենան արեւմտահայերէն սորվելու եւ զարգացնելու մինչեւ որ արեւելահայերէն-արեւմտահայերէն երկճիւղ լեզուները պետականօրէն միաձուլուին: 4.- Պետք է նկատի առնուի թէ՛ 5-10 տարուան ընթացքին քանի՞ հոգի պիտի հայրենադարձուին եւ ընդհանուր ծախսը որքա՞ն պիտի ըլլայ անձ գլուխ: Ամէն ինչ պայմանագրով պետք է հաստատուի՝ փոխատուութեամբ եւ հինգ տարիով: Բնակարանները պետք է յատկացուին առանց տոկոսի: Եթէ պետականօրէն հովանաւորուած ծրագիր չըլլայ՝ չի յաջողիր եւ հայրենադարձները սկզբնական շրջանին 5 տարի միաձույլ կառոյց մը չեն կազմեր: Արեւմտահայերէնն ու դասական ուղղագրութիւնը պետք չէ անտեսուին, ինչպէս որ կը նկատենք եւ նկատած ենք ներկայի եւ անցեալի վարչութիւններու գործունեութեան մէջ: Որոշումներ պետք է առնէ մասնաւոր յանձնախումբ մը՝ բաղկացած Հայաստանի եւ սփիւռքի համահաւասար իրաւունքներով կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ: 5.- Արցախը նոյնանման որոշում եւ գործունեութիւն պետք է որդեգրէ: 6.- Սփիւռքի մէջ դրամահաւաք կատարուի՝ ա) առանձին անհատներէ բաղկացած բարերարներէ եւ կազմակերպութիւններէ, բ) Հեռատեսիլի դրամահաւաքներու միջոցով: 3-Ժառանգութիւններ եւ կտակներ: Միջազգային օգնութիւնը կրնայ Հայաստանի կառավարութիւնը ապահովել: Ի հարկէ պետք է մասնակցին մեծ բարեսիրական կազմակերպութիւնները, զորս կարելի է ապահովել Համահայկական հիմնադրամի միջոցով, որուն պետք է գործօն կեպով մասնակցին եւ քաջալեր հանդիսանան հանրապետութեան նախագահը, վարչապետն ու զոյգ կաթողիկոսները: Այս ծրագրի հիմնական կետերը պետք է նախ գրաւոր կերպով ներկայացուին՝ ա)վարչապետին եւ Հայաստանի կառավարութեան, բ) Ամենայն Հայոց եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներուն յանձնառութիւնը ստանալէ եւ մեծահարուստներու մասնակցութիւնը ապահովելէ ետք միայն կը յաջողի նման ծրագիր մը: Ողջոյններով՝ Բժիշկ Յակոբ Այնթապլեան